

Censura franquista sobre l'edició i la traducció

Va ser un llarg combat que va produir uns efectes que es van estendre més enllà de la mort del dictador Francisco Franco. La censura editorial, tot i estar suprimida, ha continuat tenint un paper important: algunes editorials van prosseguir reeditant llibres que havien sofert talls durant el franquisme. I encara ara, moltes traduccions i originals s'han continuat llegint o reeditant amb les supressions que va imposar el censor fa cinquanta anys o més. En realitat, doncs, el que va desaparèixer el 1978 no és la censura, sinó l'aparell censor.

Ho exposa Jordi Cornellà-Detrell, de la Universitat de Glasgow, en l'article "Estratègies contra la censura durant el període democràtic: reedició, reescriptura i polítiques editorials", recollit en el volum *Traducció i franquisme*, publicat per l'editorial Punctum i editat a cura de Montserrat Bacardí i Pilar Godayol.

Sí que alguns editors i autors van aprofitar les noves llibertats, diu Cornellà-Detrell, per treure al mercat originals i traduccions que havien estat retallades o prohibides del tot. Però va ser un fenomen espontani i poc metòdic que no va consolidar-se. A mesura que el sector editorial entrava en una altra dinàmica, es va esvaïr gradualment la necessitat de recuperar textos. A més, en molts casos, els editors van desapropiar l'oportunitat —comercial— d'indicar al lector —i al periodista que n'hagués fet notícia— quins eren els fragments que havien estat censurats, i si se'n van haver de refer d'altres.

Malgrat tot, al llarg dels darrers trenta-cinc anys han anat apareixent —amb comptagotes i espaiades en el temps— versions íntegres de llibres que havien caigut en l'oblit, o ja estaven descatalogats. Per exemple, Cornellà-Detrell cita *El desgavell*, llibre testimonial de Ferran Planes; o

El volum *Traducció i franquisme* inclou l'estudi de les versions censurades que Jordi Solé i Tura va fer d'Antonio Gramsci.

Els Lluïsos, de Jordi Coca. En el cas d'*Oferiu flors als rebels que fracassaren*, d'Oriol Pi de Cabanyes, els buits en l'argument provocats per la censura van entortolligar tant la trama que l'autor va haver de reescriure'n molts paràgrafs.

A més d'un article de Montserrat Bacardí que rescata de la foscor del primer i segon franquisme la feina de traductora de Teresa Pàmies, el volum presenta els periples de diverses traduccions aparegudes sota la dictadura.

Com el patit per *Les floretes de Sant Francesc*, inicialment traduïdes per Jaume Collell, el 1882 i el 1909, però que, per culpa del llarg període d'interdiccions per a l'edició i la traducció catalanes, Josep Carner no va poder publicar-ne la seva segona i definitiva versió fins al 1957. Eusebi Corominas hi compara totes les versions.

Pilar Godayol reporta la recepció de Gramsci a casa nostra, i detalla els estira-i-arroña entre editor i censor per la publicació de les versions que Jordi Solé i Tura va fer de *Cultura i literatura* (1966) i *El príncep modern* (1968).

Montserrat Franquesa parla de l'autocensura a partir de les versions d'Aristòfanes realitzades per Manuel Balasch. Teresa Julio, de les traduccions teatrals. Jordi Jané-Lligé, de la llengua de les traduccions del segon franquisme. I, finalment, Teresa Iribarren, Antoni Oliver i Esther Peiró presenten el projecte de recuperació digital de traduccions inèdites elaborades durant la dictadura.

Els vuit capítols del volum no conformen pas, adverteixen les editores, una investigació global de la història de la traducció. Però sí que fan una contribució: l'aspiració de rescatar de l'oblit traductors activistes i obres traduïdes que van respirar la foscor del primer i segon franquismes.